

Mari Kantelinen

DESIGN-SUUNTAUNUT PEDAGO- GIIKKA PÄIVÄKODISSA

Lastentarhanopettajan kokemus

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Varhaiskasvatuksen kandidaatin tutkielma

Huhtikuu 2016

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VIITEKEHYS.....	3
	2.1 Design-suuntautunut pedagogiikka (DOP)	3
	2.2 ”Metsä oppimisympäristönä” -projekti.....	5
	2.3 Lapsilähtöisyys ja osallisuus.....	6
	2.3 Opetuksen ja varhaiskasvatuksen asiakirjat.....	7
3	TUTKIMUSMENETELMÄT	9
	3.1 Aineiston hankintatavat	9
	3.2 Tulosten analysointi.....	10
	3.3 Tutkimuskysymykset	11
4	TULOKSET.....	12
5	POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	16
	LÄHTEET	19

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni kandidaatin työn aihetta kohtaan oli hyvä osoitus siitä, että oikeassa paikassa oikeaan aikaan oleminen kannattaa. Yliopiston ”Metsä oppimisympäristönä”-projektin tutkijat ilmestyivät kandiseminaariin esittelemään työhönsä liittyviä tutkimusaiheita, joista olisi mahdollisuus tehdä kandidaatin tutkielma varhaiskasvatukseen liittyen. Yksi aiheista oli projektissa mukana olleiden lastentarhanopettajien kokemusten kartoittaminen, joka herätti mielenkiintoni. ”Metsä oppimisympäristönä”-projekti ja siihen kiinteästi liittyvä Openmetsä-sivusto olivat tulleet vastaan kevään perustavassa harjoittelussa.

Halusin tulevan tutkimustyön kautta kartuttaa tietämystäni projektiin liittyvistä aiheista, mm Design-suuntautuneesta pedagogiikasta (DOP). DOP-menetelmään liittyvä teknologian hyödyntäminen, ryhmän jäsenten oman tietopääoman käyttäminen ja tiedon avoin jakaminen muille tekivät aiheeseen tutustumisesta kiinnostavaa. Pienten lasten parissa Design-suuntautuneesta pedagogiikasta on ollut kokemusta lähinnä esikouluikäisten lasten toteuttamina projekteina, mutta nyt tutkimuksen kohteena olivat päiväkodin pienimmät ja heidän kanssaan soveltaen toteutettu menetelmän käyttö.

Aiheena Design-suuntautunut pedagogiikka ja sen käyttöön liittyvä ”Metsä oppimisympäristönä”-projekti ilmentävät perusopetuksen opetussuunnitelman mukaista käsitystä oppimisesta kokonaisvaltaisena tapahtumana, jossa oppija on aktiivisessa roolissa (Opetushallitus 2015, 17). Oppijan oman tiedon ja taidon hyödyntäminen, nykyajan laitteiden käyttö ja ennen kaikkea prosessin ja siinä saavutetun tuloksen jakaminen ovat enenevässä määrin tarpeellisia taitoja ja keinoja, jotta monimutkaistuva maailma hetkessä elävien tapahtumien kanssa pystytään hallitsemaan. Mitä enemmän seuraan tulevaisuuden opiskelutaitoihin liittyvää uutisointia ja tämän tutkimuksen myötä eteen tulevia tutkimuksia ja kirjoituksia ai-

heesta, sitä vakuuttuneempi olen Design-suuntautuneen pedagogiikan positiivisista vaikutuksista tulevaisuuden yhteiskuntaan. DOP mahdollistaa myös kansainvälisen yhteistyön ja lisää yksilön kompetenssin tunnetta suhteessa omaan yhteisöönsä ja yhteiskuntaan.

Kuitenkin pienten lasten kanssa työskennellessä perushoidolla on suuri merkitys ja kuten haastateltavanikin totesi ”Doppia ei vedetä joka paikkaan” eli se kulkee osana päiväkodin arkea, mutta ei niin kokonaisvaltaisena kuin se esimerkiksi kouluikäisten kanssa työskennellessä voi olla. Tästä tutkimuksesta ja sen kohteena olevasta lastentarhanopettajan kokemuksesta mielenkiintoisen tekee se, ettei Design-suuntautunutta pedagogiikkaa ole aiemmin sovellettu näin pienten lasten kanssa eli päiväkotiryhmässä, jossa toimijoina ovat 0–3-vuotiaat lapset. Oli mielenkiintoista kuulla, miten lastentarhanopettaja oli työssään menetelmän käytön kokenut ja mitä merkitystä projektiin osallistumisella oli hänelle nimenomaan opettajan roolista käsin ollut.

2 VIITEKEHYS

Tutkimuksen viitekehys koostuu Design-suuntautuneesta pedagogiikasta, joka on keskeisessä osassa haastatellun lastentarhanopettajan saamasta teorianäkökulmasta ”Metsä oppimisympäristönä”-projektin tiimoilta. Teoriaosio esittelee kyseisen projektin, jossa päiväkotia on ollut ja on edelleen mukana sekä avaa Openmetsä-sivuston sisältöä. Lisäksi määritellään Design-suuntautuneeseen pedagogiikkaan ja varhaiskasvatukseen liittyen lapsilähtöisyyden ja osallisuuden käsitteitä. Perusopetuksen opetussuunnitelman (OPS), varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista (ESIOPS) löytyvät yhtymäkohdat DOP-menetelmän näkemykseen oppimisesta.

2.1 Design-suuntautunut pedagogiikka (DOP)

Design-suuntautunut pedagogiikka tarkastelee oppimista sosiokulttuurisena tapahtumana, jossa yksilöiden yhdessä tuottama osaamispääoma on suurempi kuin se olisi jokaisen yksilön itsensä tuottamana. Design-terminä käsittää oppilaan osallisuuden jonkin kulttuuriin liittyvän käytännöllisen ongelman uudistamisessa. Pedagogiikan kulmakiviksi ovat muodostuneet tutkimusten tuloksina osallistava oppiminen, oppijoiden ja oppimiseen liittyvien muiden henkilöiden, informaattien, yhteiskehittely sekä teknologian käyttäminen osana oppimisprosessia. (Vartiainen 2014; Vartiainen 2015, 4–6.)

Yhteiseen päämäärään ja avoimeen haasteeseen etsitään vastausta hyödyntäen sekä fyysisesti olemassa olevia että virtuaalisen maailman tarjoamia ympäristöjä. Oppimisessa halutaan herättää oppijan oma mielenkiinto käyttäen hänen omaa tiedollista pääomaansa, jota hän on kerännyt elämänsä aikana. Oppijoita kannustetaan hyödyntämään niitä kontakteja ja kou-

lun ulkopuolisia asiantuntijoita, joita opiskeltavaan aiheeseen on tarjolla. Oppiminen halutaan laajentaa koskemaan myös koulun ulkopuolista elämää, jolloin se vastaa taitoihin, joita 21. vuosisadalla elämiseen arvellaan tarvittavan. (Vartiainen 2014; Vartiainen 2015, 4–6.)

Enkenberg (2014) käsittelee artikkelissaan ”Oppimisen tulevaisuus” monipuolisesti tulevaisuudessa tarvittavia opiskelumenetelmiä sekä taitoja, joita tulevaisuuden oppijalle tulisi opettaa. Yhtenä opetusta tukevana menetelmänä hän esittelee Design-suuntautuneen pedagogiikan, jonka avulla voidaan sitouttaa oppijan omat tiedot opetukseen sekä hyödyntää nykyaikaisia älylaitteita luontevana osana opetuksen toteutusta. Teknologiaa hyödyntämällä poistetaan ihmisten keinotekoisesti luomat oppimisympäristöt eli koulurakennuksen sisään rakennetut luokat ja voidaan tarkastella yhdessä maailmanlaajuisestikin erilaisia ongelmia ja yhdistää voimat niiden ratkaisemiseksi. Design-suuntautunut pedagogiikka tukee tulevaisuuden oppimistaitojen kehittymistä, jossa oppimisen lähtökohtana on saavuttaa laaja-alainen osaaminen ja löytää yksilölliset vahvuudet, joita voidaan oppimisessa hyödyntää (Opetushallitus 2015, 20).

Artikkelissaan Enkenberg (2014) avaa Design-suuntautuneeseen pedagogiikkaan liittyviä käsitteitä ja toteaa osuvasti, että oppimistehtävän tulisi tämän pedagogiikan hengessä olla huonosti määritelty, jotta se avaisi oppijoille mahdollisuuden itse määrittää tehtävän raja-
 Oppimistehtävä, joka pohjautuu johonkin tiettyyn ajanhermolla olevaan ilmiöön, ei DOP-menetelmän avulla saavuta koskaan täydellistä vastausta, vaan tarjoaa oppijalle mahdollisuuden eri tarkastelunäkökulmiin. Näkökulmien yhteisesti tuottama ”vastaus” oppimistehtävään on yksi monista mahdollisista ja tulee perustella vakuuttavasti. Design-suuntautunut pedagogiikka pyrkii edistämään luontevaa yhteistyötä koulun ja sen ulkopuolella toimivien yhteisöjen ja asiantuntijoiden kanssa sekä edistää oppijoiden osallisuutta omassa oppimisessaan (Vartiainen 2015, 1–2).

Design-suuntautunut pedagogiikka lähtee tarkastelemaan perinteisestä opetuksesta poiketen ilmiöitä kokonaisuuksina, joita oppijat itse pilkkovat pienemmiksi osiksi ja saavuttavat isosta pieneen etenevän opiskelun kautta tiedot ja taidot, jotka palvelevat heitä myös kouluympäristön ulkopuolella (Enkenberg 2014). Tätä ilmiöstä lähtöisin olevaa opiskelutapaa ku-

vataan myös uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa, jossa se liittyy ehytettyyn opetukseen. Opetuksen ehytyminen tähtää siihen, että oppilas saa kokemuksen oppiaineita yhdistävästä kokonaisuudesta ja tunnistaa eri oppiaineiden liittymisen toisiinsa. Ilmiöt tai teemat, joita oppiainekokonaisuuksissa tarkastellaan, tulee liittyä todelliseen maailmaan. (Opetushallitus 2015, 31.)

2.2 ”Metsä oppimisympäristönä”-hanke

”Metsä oppimisympäristönä”-hanke on käynnistynyt 2015 ja jatkuu nykyisellä rahoituksella vuoteen 2017. Hankkeen puitteissa tuotetaan sisällöllisiä ja menetelmällisiä keinoja metsän hyödyntämiseen osana alueen koulujen ja päiväkotien oppimisympäristöjä. Projektiin osallistujat saavat tuekseen Itä-Suomen yliopiston tutkijoita ja heidän tuottamaansa materiaalia sekä mahdollisuuden osallistua aiheesta järjestettäviin koulutuksiin. (Hankeinfo 2015.) Yliopisto-opiskelijoille hankkeen puitteissa tarjotaan mahdollisuutta tehdä kandidaatin tutkielma omaan alaansa liittyen.

”Metsä oppimisympäristönä”-hanke koostuu monen eri yhteistyötahojen tuottamasta yhteisestä jaetusta tiedosta ja taidosta, jotka tähtäävät Itä-Suomen metsien kulttuuriperinteen hyödyntämiseen osana oppimisprosesseja. Metsä halutaan tuoda lähelle oppijaa. Openmetsä-sivusto mahdollistaa tiedon avoimen jakamisen, jolloin tieto, joka kunkin projektin myötä on saavutettu, avautuu kaikille sivustoilla vieraileville ja sitä mahdollisesti omassa projektissaan hyödyntäville.

Openmetsä-sivuilla tähän mennessä julkaistuja materiaaleja on jaettuna seitsemään pääkategoriaan sisältönsä mukaan. Nähtävillä on esimerkiksi alakoulun luokkien, päiväkotiryhmien ja yliopisto-opiskelijoiden projektien tuotoksia. (Openmetsä 2016.) Materiaalit toimivat varhaiskasvatuksen puolella ideoiden antajina ja esimerkkeinä siitä, miten pienen lapsen osallisuus ja työ päiväkodissa voidaan tehdä näkyväksi.

2.3 Lapsilähtöisyys ja osallisuus

Sekä Design-suuntautuneeseen pedagogiikkaan pienten lasten kanssa toteutettaessa että varhaiskasvatukseen liittyvät keskeisinä termeinä lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuus. DOP-metelmässä oppijan rooli on aktiivinen sekä tiedon hankinnassa että oman olemassa olevan tietonsa jakamisessa muiden kanssa. Lapsen osallisuus nähdään Design-suuntautuneessa pedagogiikassa keskeisenä tavoitteena ja toimintaa voidaan sillä perusteella pitää lapsilähtöisenä.

Lapsilähtöisyys käsitteen lähtökohtana on lapsen näkeminen sellaisena kuin hän on. Aidoimmillaan lapsilähtöisyys on sitä, että aikuinen on läsnä, luo lasta kunnioittavat rajat toiminnalle ja mahdollistaa lapsen kehittymisen leikin kautta. Aikuisella on lapsilähtöisessä ajattelussa tietoa lapsen yksilöllisistä ominaisuuksista, jotka määrittävät lapsen persoonan. Lisäksi aikuinen on lapsilähtöisestä ajattelusta käsin tarkasteltuna sisäistänyt käsityksen lapsista lapsuuden tieteellisiin teorioihin pohjautuen. Lapsen ei tarvitse määritellä hänen ikätasolleen ja kehitysvaiheelleen sopimattomia tavalliseen arkeen liittyviä asioita, vaan hänen annetaan tuntee vastuuta juuri hänelle sopivassa määrin. Aikuinen luo puitteet ja tarjoaa turvallisen ympäristön lapsen kehittyä ja aidolla läsnäolollaan kasvattaa lapsen itsetuntoa ja luottamusta itseensä. (Jantunen 1996, 11–12; Jantunen 2011, 6–11.)

Osallisuuden kautta lapsi nähdään pystyvänä ja osaavana oman elämänsä subjektina, jolla on oman kehitystasonsa mukainen mahdollisuus osallistua elämäänsä rakentaen sitä mielekkääksi. Sekä kodin että varhaiskasvatuksen tulee mahdollistaa lapsen osallisuus, ymmärtää hänen yksilöllinen reagoititapansa osana osallisuuden ilmaisemista, mutta muistaa aikuisen vastuu päätöksiä tehdessä. Osallisuuden kautta lapsi voi turvallisten aikuisten avulla olla aktiivisena oman elämänsä rakentajana ja oppia sitä kautta myös vastuuta omista valinnoistaan. Lapsen kokemukseen osallisena olemisesta vaikuttavat aikuisen taholta lapsen kuunteleminen, hänen tukemisensa mielipiteiden ilmaisussa, lapsen valintojen huomioiminen päätöksenteossa ja lapsen ottaminen mukaan päätöksentekoon. Kaiken tämän takana on luottamuksellinen ja läheinen suhde lapseen, jolloin lapsi kokee voivansa luottaa aikuiseen ja tämän kykyyn antaa lapselle valinnan mahdollisuuksia lapsen kehitykseen nähden sopivan koisissa asioissa. (Leinonen 2014, 18–35.)

2.3 Opetuksen ja varhaiskasvatuksen asiakirjat

Opetushallituksen laatimat opetukseen liittyvät asiakirjat määrittelevät kukin osaltaan sen, millaista opetuksen ja varhaiskasvatuksen tulee olla Suomessa. Asiakirjat perustuvat lain ohella kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut ja takaavat kaikille oppilaille tasa-arvoisen aseman sekä oikeuden saada tarvitsemansa tuki opetukseen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OPS) ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (EOPS) on määriteltynä niiden tehtävät ja yleiset tavoitteet, joiden pohjalta paikallakunta-kohtaiset suunnitelmat laaditaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (VASU) tehtävien sijaan on kirjattuna kasvatuspäämäärät ja tavoitteet, jotka ohjaavat paikallistason varhaiskasvatussuunnitelman tekemistä.

Kaikissa kolmessa asiakirjassa elinikäinen oppiminen, lapsuuden arvostaminen ja kokonaisvaltainen oppiminen eri aisteja hyödyntäen nähdään tärkeänä osana kasvatustyötä. Lapsi nähdään yksilönä, jonka omia vahvuuksia varhaiskasvatuksen ja opetuksen tulee arvostaa ja kehittää. Ympäristö tulee luoda sellaiseksi, että se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä sekä tarjoaa mahdollisuuksia luovuuden kehittymiselle. Lasta tulee tukea itsenäisyyteen kehitystaso huomioiden ja antaa mahdollisuus kokea osallisuutta häntä koskevissa asioissa. (Stakes 2015, 12–16; Opetushallitus 2016, 14–16; Opetushallitus 2015, 14–17.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että oppilaita tulee kannustaa ja tukea löytämään yhteiskehittelyn tuloksena ratkaisuja käsillä oleviin ongelmiin. Opetuksen eheyttämiseen ja monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin pyritään asiakirjassa antamaan suuntaviivoja siitä, miten koulut voisivat näitä uusia oppimismenetelmiä toteuttaa. Eheyttämällä opetusta oppilas saa kokemuksen siitä, miten eri oppiaineet liittyvät toisiinsa ja muodostavat oppilaan elämässä merkityksellisen kokonaisuuden. Monialaisuuden tulisi näkyä koulun arjessa oppiaineita yhdistävinä opintojaksokokonaisuuksina, joissa DOP-menetelmän tavoin oppilaiden oma aktiivinen rooli yhteistä ongelmaa ratkaistaessa korostuu. Eheyttämällä ja oppiaineita yhdistämällä halutaan saavuttaa kasvun ja kehityksen tavoitteiden lisäksi oppilaan laaja-alainen osaaminen. (Opetushallitus 2015, 31.)

Myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan tavoitteesta edistää lapsen laaja-alaista osaamista ja elinikäistä oppimispolkua. Esiopetuksessa painopiste laaja-alaisessa oppimisessa on työskentelytapojen ja oppimisympäristöjen kehittämisessä ja lapsia kannustetaan osallistumaan kehityksensä mukaisesti opetuksen suunnitteluun ja arviointiin. Lasten tiedot ja taidot huomioidaan opetuksen järjestämisessä ja heidän oppimistaan edistetään monipuolisesti. Monilukutaito ja tietotekniikka nähdään nykypäivänä välttämättöminä osaamisalueina, joihin lapsia tulisi myös esiopetuksessa ohjata ja opastaa sekä kannustaa käyttämään ja kokeilemaan oppimisen tukena. (Opetushallitus 2016, 16–19.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa toimintaa ohjaavat kasvatuspäämäärät, jotka ovat kaiken toiminnan taustalla. Lapselle pyritään luomaan kasvuympäristö, joka tukee lapsen asteittain kehittyviä itsenäisiä taitoja, sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä taitoja ja edistää lapsen hyvinvointia. Toiminta lapsen kanssa on kokonaisvaltaista ja lapsen arkeen nivoutuvaa. Hoito, kasvatusta ja opetus limittyvät toisiinsa ja niiden osuus vaihtelee lapsen tarpeiden ja kehitystason mukaisesti. Oppimisvalmiutta tuetaan ja toiminnasta varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan monipuolisella tarjonnalla sellaista, että lapsen kyky omaksua uutta tietoa ja löytää omat vahvuutensa saa tukea. (Stakes 2015, 13–16.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

Laadullisen tutkimuksen tutkimusotteista lähimpänä tätä tutkimusta oli fenomenografinen tutkimusote, jossa kiinnostuksen kohteena on ihmisen oma käsitys tutkittavasta ilmiöstä eikä ilmiöön yritetä etsiä mitään oikeaa ratkaisua. Todellisuus nähdään fenomenografiassa sellaisena kuin yksilö sen kokee, ilman yksilön ulkoisen ja sisäisen maailman erottelua. Lähestymistapa on aineistolähtöinen ja tulkinnat sekä vuoropuhelu käydään saadun aineiston kanssa, jota analysoitaessa huomio kiinnitetään saatuun aineistoon kokonaisuutena ja sieltä laajempia merkityksiä hakien. Tutkimustavan luotettavuutta lisää tutkijan oma reflektointi aineiston kanssa ja omien ennakkokäsitysten tiedostaminen. (Haapaniemi 2013.)

3.1 Aineiston hankintatavat

Analysoitavan aineiston hankkimisessa päätin käyttää haastattelua ja päädyin käyttämään puolistrukturoitua haastattelua. Ennakko-oletuksenani oli, että teemahaastattelussa, jossa haastateltavan kanssa käsitellään annettua teemaa ilman ennakkoon mietittyjä tarkkoja kysymyksiä, haastattelutilanne saattaisi muodostua pitkäksi ja litteroinnin tekeminen kohtuuttoman suureksi. Täysin strukturoidut kysymykset taas tuntuivat liian muodollisilta esitettäväksi haastattelutilanteessa, jossa haastateltavan avoin ja välitön luonne on tiedossa. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat olemassa, mutta haastattelumuoto antaa haastateltavalle vapauden kertoa kysymykseen liittyvistä asioista laajemmin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Lähetin tutkimusongelman alakysymykset haastateltavalle ennakkoon, jotta hän voisi pohtia rauhassa kysymyksiä aiheita. Koin, että tästä oli haastattelutilanteesta hyötyä. Haastateltava oli selvillä haastattelun kulusta ja se eteni sujuvasti. Haastattelun aikana haastateltava

puhui jonkin verran asioita, joita hän itse toivoi pidettävän nauhoituksen ulkopuolella. Tätä toivetta ilman muuta noudatin, koska nauhoituksen ulkopuolelle jääneet asiat eivät liittyneet tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen.

Yhdessä tehdyn haastattelun sekä haastateltavan antaman kirjallisen vastauksen perusteella sain mielestäni kattavat vastaukset haastattelukysymyksiini. Haastattelun aikana tein muutamia kysymyksiä, jotka johdattivat haastateltavaa antamaan lisätietoa puheena olleesta aiheesta tai veivät haastattelua eteenpäin. Nämä kysymykset eivät itsessään toimineet tutkimusongelman alakysymyksinä, vaan täydensivät olemassa olevia kysymyksiä tai tarkensivat saatua tietoa.

Nauhoitetun haastattelun litteroinnissa kohteena olivat haastattelussa esitetyt tutkimusongelman alakysymykset ja niihin vastaaminen. Noudatin tässä ohjeistusta litteroida saatu nauhoitus ensin kattavasti ja mahdollisimman tarkasti. Litteroinnin jälkeen saadusta aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta olennaiset asiat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Vaikka ennakkoon olin lukenut litteroinnista ja sen tekemisen hitaudesta, olin silti yllättynyt, kuinka suuri työ noin tunnin mittaisen nauhoituksen purkaminen tekstiksi oli.

Haastateltavan kanssa sovimme haastattelun hänen vapaa-ajalleen, jolloin tutkimuslupaa ei tarvinnut hakea. Tutkimuksen luotettavuus pohjautuu pitkälti tutkimustavan eli fenomenografian sisältöihin, joissa tärkeintä on luoda kokonaiskuva saadusta aineistosta ja tarkastella sitä tutkittavan henkilön kokemuksena, joka on hänelle itselleen tosi.

3.2 Tulosten analysointi

Saadun aineiston analysoinnissa pyrin säilyttämään mielessäni tutkimuskysymyksen, johon haastattelulla haettiin vastausta: ”Kuinka DOP-menetelmän käyttö on vaikuttanut lastentarhanopettajan työhön?”. Tutkimusongelman sekä haastattelun pohjana käytettyjen alakysymysten avulla pystyin erittelemään litteroidusta tekstistä ne lauseet tai kommentit, jotka toivat jostain näkökulmasta tarkasteltuna esiin haastateltavan kokemuksia kevään projektiin osallistumisen vaikutuksista hänen työhönsä. Haastateltava oli miettinyt lähettämiäni alakysymyksiä ennakkoon kirjaamalla itselleen ylös vastauksensa. Nämä kirjalliset vastaukset hän

antoi minun käyttööni haastattelun aluksi ja näin aineistoni sai litteroitua tekstiä täydentämään haastateltavan omin käsin tekemät pohdinnat.

Pyrin analysoinnissa välttämään tekstin tarkastelua oman tulkintani kautta, vaikka täysin ulkopuolisena tutkija ei voikaan työstään itseään pitää. Pidin sekä litteroitua tekstiä että lastentarhanopettajan kirjallista vastausta tukemassa tätä vaihetta, jotta pystyin välillä tarkastamaan kirjaamieni tietojen oikeellisuuden.

3.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelma, johon haastattelulla haettiin vastausta, on: ”Kuinka DOP-menetelmän käyttö on vaikuttanut lastentarhanopettajan työhön?” Kysymyksellä pyrittiin selvittämään, miten tutkimuksen kohteena oleva henkilö itse koki ”Metsä oppimisympäristönä” -projektissa käytetyn Design-suuntautuneen pedagogiikan vaikutukset työhönsä. Tarkentavat alakysymykset muotoiltiin yhdessä ohjaavan lehtorin kanssa haastattelun perustaksi ja niillä haluttiin tuoda esiin erilaisia näkökulmia tutkimuksen pääongelman tarkasteluun. Seuraavat alakysymykset lähetettiin haastateltavalle pohdittavaksi etukäteen:

1. Mistä sait tietoa DOP-menetelmästä?
2. Miten tietoa hyödynnettiin projektin aikana?
3. Miten koet projektin ja siinä tarvittun DOP-menetelmän vaikuttaneen työhösi projektin aikana ja sen jälkeen?
4. Kuinka hyvin arvioisit sisäistäneesi DOP-menetelmän käytön ja mikä on edistänyt/vaikeuttanut sen sisäistämistä?

4 TULOKSET

Haastattelun perusteella lastentarhanopettajan suhtautuminen uuden menetelmän käyttöön ja sen soveltamiseen omassa työssään oli hänelle myönteinen kokemus. ”Metsä oppimisympäristönä”-projektiin osallistuminen ja Design-suuntautuneeseen pedagogiikkaan tutustumisen hän koki tuoneen varmuutta omaan tapansa tehdä työtään ja saaneen häntä itseään ja muitakin ryhmän aikuisia tarkastelemaan omia työskentelytapojaan. Projektiin mukaan lähtemisen syynä lastentarhanopettaja pitää sitä, että päiväkodin johtaja koki sen tärkeäksi saadaakseen työyhteisöä ”puhaltamaan yhteen hiileen”. Yhteisen ilmiön tutkiminen on myös Design-suuntautuneen pedagogiikan yksi lähtökohdista ja parhaimmillaan se yhdistää saman ilmiön parissa työskenteleviä.

Projektiin lähtemistä helpottivat haastateltavan mukaan valmiina olevat älylaitteet (iPadit), samassa päiväkodissa työskentelevän lastentarhanopettajan omien opiskeluiden mukana tuoma valmis yhteys yliopistoon ja päiväkodin sisäinen vertaistuki projektien tiimoilta. Haastateltava kertoi, että vertaistukea olisi mukavaa saada myös muilta päiväkodeilta, mikäli niitä saadaan tuleviin projekteihin mukaan.

Yliopistolta ja netin kautta saadusta materiaalista lastentarhanopettaja koki saaneensa riittävästi tietoa Design-suuntautuneesta pedagogiikasta yleisesti. Kuitenkaan valmista materiaalia siitä, mitä DOP-menetelmä käytännössä on päiväkodin pienimpien lasten parissa, ei ollut olemassa. Käsitys DOP-menetelmästä muodostui alkujaan hänelle juuri kouluikäisten tekemien projektien kautta ja aiheutti hämmennystä. Design-suuntautunutta pedagogiikkaa on sovellettu käytännössä ennen haastateltavan tekemää ”Metsä oppimisympäristönä”-projektiä enimmäkseen esikouluikäisten ja kouluikäisten lasten parissa.

”Ymmärrän kyllä mitä tää olis koulussa, mutta mitä se on päiväkodissa ja mitä se on ihan pienillä?”

Lastentarhanopettaja koki kuitenkin pystyneensä soveltamaan saadun tiedon pohjalta omaan lapsiryhmäänsä sopivat työtavat toteuttaa DOP-menetelmää. Käytännössä haastateltava teki omien tietojensa ja käsitystensä pohjalta koosteen, jonka avulla ryhmän muut aikuiset pystyivät ymmärtämään, mitä ”Metsä oppimisympäristönä”-projekti ja Design-suuntautunut pedagogiikka ovat. Hän ”tulkkasi” saamansa tiedon päiväkodin kielelle, jokaisen tiimensä työntekijän ymmärrettäväksi. Haasteena hän koki tekstin työstämisessä työtiimin koulutustason. Tulkitsen hänen tarkoittavan sitä, että eriasteisen koulutustason omaavat työntekijät käyttävät työssään erilaista kieltä ja termistöä, jolloin tieteelliseen tutkimukseen perustuva teksti täytyy avata siihen vähemmän tutustuneelle ja kääntää yleiskielelle.

Todella positiivisena lastentarhanopettaja koki projektin esittelyyn liittyneen matkan Hämeenlinnaan, jossa saatu palaute vahvisti hänen kokemustaan hyvin tehdystä työstä. Myös sen kuuleminen, että DOP-menetelmää sovelletaan erityisopetuksen parissa, sai hänet oivaltamaan, miksi se voisi sopia hyvin päiväkodin käytettäväksi. Erityisoppilaiden kanssa käytettävät menetelmät perustuvat selkeyteen, johdonmukaisuuteen ja yksinkertaisuuteen, joten ne toimivat hyvin myös opetukseen ja toimintaan pienten lasten kanssa.

”...Sitte ku me oltiin Hämeenlinnassa, niin me tajuttiin, että me ollaan tehty jotain uskomattoman upeeta. ...Elikkä se kun tehdään pienesti, niin ollaankin siinä asian ytimessä. ...Se oli aivan upee kokemus, että mentiin sinne!”.

Haastateltavan kokemuksen mukaan Design-suuntautunut pedagogiikka näyttäytyy pienten lasten kanssa tuokioiden elämisenä yhdessä lasten kanssa. Työskentelyssä luotetaan siihen, että lasten omalla tekemisellä on jokin merkitys heidän elämässään, vaikka se aikuisen silmiin ei näyttäisi kovin merkitykselliseltä tai tarkoituksenmukaiselta. Lapsien omat ideat ja kiinnostuksen kohteet huomioidaan ja niille annetaan arvoa. Design-suuntautuneeseen pe-

dagogiikkaan kuuluu vahvasti oppijälähtöisyys, jolloin oppijan oma mielenkiinto ohjaa tarkastelemaan ilmiötä hänen tärkeäksi kokemastaan näkökulmasta ja motivoi tiedon etsimisessä ja sen tuottamisessa.

Haastateltava oli kokenut DOP:n käytön vahvistaneen lapsista lähtöisin olevien ideoiden huomioon ottamista ja näin ollen tukenut varhaiskasvatuksessa tärkeää lapsilähtöistä toimintatapaa. Itse hän koki oppineensa projektin aikana ”heittäytymistä” lasten kanssa eteen tuleviin hetkiin.

”Se autto oivaltaan, että tää on nyt sitä, että tuokioita ei vedetä. ...Vaan ne tuokiot eletään lasten kanssa. Ja kun ne eletään lasten kanssa niin se on musta DOP:a.”

Haastateltavan mukaan lasten kanssa työskentelyn pohjana ovat havainnot lapsen osaamisesta ja niiden perusteella luodaan oppimisympäristö, joka tarjoaa vaihtoehtoja. Lastentarhanopettaja koki, että projektin myötä hän on saanut tukea omalle tavalleen tehdä työtä. DOP-teoriaan tutustuessaan hän on joutunut miettimään, miksi hän tekee asioita siten kuin tekee ja myös perustelemaan niitä itselleen ja työkavereilleen. Lastentarhanopettajan työssä, kuten muussakin opetustyössä oman työn arvioinnilla ja reflektoinnilla on merkitystä työskentelytapojen kehittämiseen ja oman työn laatuun.

”...Sitte ku pitäis kertoa se muille niin ... mä jouduin miettiä omia työskentelytapoja.”

Projektiin liittyneen dokumentoinnin ja kirjallisen työn tekeminen vei haastateltavan mukaan aikaa sekä töissä että työn ulkopuolella. Dokumentoinnissa ja projektiin liittyvien tehtävien tekemisessä käytettyyn laitteeseen tutustuminen vei myös jonkin verran aikaa. Dokumentoinnin hyödyksi hän kertoi esimerkiksi videotallenteiden ja kuvien käytön esitellessä lasten päiväkotiarkea vanhemmille. Myös kevään harjoittelijoiden palautteen antoon käytettiin videotallenteita heidän vetämistään tuokioista. Ryhmässä iPad-laitteita on käytetty ryhmän toiminnan dokumentoinnin ohella myös tiedon hankkimiseen projektin aikana.

Kaikkiaan ”Metsä oppimisympäristönä”-projektiin mukaan lähteminen, siinä työskentely ja Design-suuntautuneeseen pedagogiikkaan tutustuminen sekä soveltaen omassa työssä käyttäminen näyttäisi haastattelun mukaan olleen lastentarhanopettajalle työn kannalta merkittävä kokemus. Se on sekä haastanut olemassa olevia työtapoja ja käytänteitä että ”pakottanut” refleктоimaan näiden työtapojen mielekkyyttä. Lisäksi projektissa työskentely on lisännyt lastentarhanopettajan omaa sisäistä luottamusta siitä, että hänen työllään on merkitystä ja tuonut varmuutta toteuttaa omaa tapaansa tehdä työtä pienten lasten parissa.

5 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Tutkimukseni lähtökohtana oli kiinnostus Design-suuntautunutta pedagogiikkaa kohtaan ja tutkimuksen tekeminen kyseisen menetelmän tiimoilta oli mielekästä. Tutkimuksen tekeminen oli pitkä prosessi, jossa parasta antia oli aineiston analysointi ja tutkimustulosten kokoaminen. Haastattelun tekeminen ja siitä saadun aineiston läpikäyminen antoivat uusia näkökulmia DOP-menetelmän tarkasteluun. Lastentarhanopettajan oma aktiivinen rooli menetelmän soveltamisessa pienten lasten kanssa käytettäväksi sekä haastattelun aikana aistittavissa ollut innostus menetelmän käyttöä kohtaan antavat toivon mukaan Itä-Suomen yliopistossa aiheen parissa työskenteleville lisää työkaluja saada päiväkotimaailmaa laajemminkin mukaan ”Metsä oppimisympäristönä”-projekteihin.

Tutkimuksen aikana saatu tieto DOP-menetelmästä sekä Openmetsä.fi-sivustoon tutustuminen, avasivat ammatillisesti mahdollisuuksien maailman. Koen, että kaikki tavat, jotka liittyvät kiinteästi nykyaikaisen teknologian hyödyntämiseen ja varhaiskasvatuksen näkyväksi tekemiseen, ovat niitä, joita itse tulevassa työssäni lastentarhanopettajana haluan käyttää. Varhaiskasvatus nuorena tieteenalana tarvitsee näkyvyyttä vakiinnuttaakseen asemansa muiden opetusalan professioiden joukossa. Myös arkitodellisuus päiväkodeissa hyötyy kanavista, jotka mahdollistavat avoimen sisällöntarkastelun vanhemmille ja tuovat esille varhaiskasvatuksen tärkeää roolia osana yhteiskunnan jatkuvuutta ja yksilön elinikäisen oppimisen polkua.

Haastateltavan positiiviseksi kuvailema kokemus DOP-menetelmän soveltamisesta pienten lasten kanssa kannustaa itseänikin uskaltamaan mukaan projekteihin, joissa kaikki tieto ei tule valmiina. Omaa tietoa ja taitoa voi kasvattaa myös yhdessä lasten kanssa uutta opetellen

ja ratkaisuja yhdessä pohtien. Lapsilähtöisyyteen ja osallisuuteen kannustava työskentelytapa lisää halua oppia tuntemaan jokainen lapsi ja kasvattaa omaa näkemystä lapsesta arvokkaana yhteiskunnan jäsenenä.

Yhteiskunnalliset hyödyt vastaavanlaisia menetelmiä käytettäessä ovat nähdäkseni moninaiset. Oppijoiden oman aktiivisuuden ja tiedonhalun herättäminen kannustaa etsimään ja löytämään yhteisiä ratkaisuja käsiteltäviin ongelmiin. Oman ryhmän saavuttaman tiedon jakaminen kannustaa tekemään työn hyvin ja saatu palaute innostaa tutkimaan lisää. Jo se, että mm. DOP-menetelmässä oppija voi hyödyntää omaa älylaitettaan työn tekemisessä, tuo siihen lisää mielekkyyttä. Yhteiskunta tarvitsee monipuolisia tapoja siirtää eteenpäin ja tehdä näkyväksi myös tutkittua tietoa sekä valmentaa oppijoita tarkastelemaan asioita eri näkökulmista ja näkökulmia kriittisesti pohtien.

Jatkotutkimusaiheina tästä tutkimuksesta voisi olla laajempi selvitys Design-suuntautuneen pedagogiikan käytöstä päiväkodissa esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin kautta. Tästä tutkimuksesta poiketen näkökulma olisi haastateltavan subjektiivisen kokemuksen lisäksi tutkijan roolista käsin tehdyissä havainnoissa. Lastentarhanopettajan ohella myös eri koulutuspohjan saaneiden työntekijöiden, päiväkodin johtajan ja lasten omat kokemukset voisivat toimia uutena näkökulmana aiheeseen.

DOP-menetelmän käyttöä voisi tutkia myös vertailevana tutkimuksena, jos mukaan saadaan uusia päiväkoteja. Tähän tutkimukseen osallistunut lastentarhanopettaja oli saanut projektista positiivisia kokemuksia ja innostunut soveltamaan oppimaansa työssään. Vertailevan tutkimuksen myötä selviäisi onko kokemus yleistettävissä.

Haastattelua laajentamalla voitaisiin tutkia, kuinka eri sisältöalueet, jotka ilmenevät varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulevat käytetyiksi DOP-menetelmää toteutettaessa eri-ikäisten lasten parissa. Myös tutkimukset, joissa pyritäisiin laatimaan Design-suuntautuneesta pedagogiikasta soveltuva versio alle kolmivuotiaiden ryhmässä käytettäväksi, voisi olla paikallaan. Tässä tutkimuksessahan haastateltava kertoi itse soveltaneensa saadun tiedon vastaamaan käytäntöä ja niitä taitotasoja, joita pienillä lapsilla on.

”Metsä oppimisympäristönä”-projektin avoimuus ja DOP osallistavana menetelmänä ovat hyviä tiedon rakentumista kuvaavia tapoja. Oppijoissa se kehittää kriittistä ajattelua, palautteen antamis- ja vastaanottotaitoa sekä lisää tietoa tieteellisen tutkimustyön prosessista. Openmetsä-portaali lisää yhteisesti tehdyn työn arvostusta. DOP-menetelmän avulla voidaan toteuttaa osaltaan perusopetuksen tavoitteita hyvinvoinnin, demokratian ja aktiivisen toimijuuden edistämisestä.

LÄHTEET

- Enkenberg, J. 2014. Oppimisen tulevaisuus. Itä-Suomen opettajien OPS2016 työpajassa pidetty alustus "Tulevaisuuden koulu – oppiminen ja opiskelu muutoksessa". <http://design-oriented.blogspot.fi/2014/01/oppimisen-tulevaisuus.html#more> [luettu 31.3.2016]
- Hankeinfo. 2014. <http://www.openmetsa.fi/wiki/index.php/Hankeinfo> [luettu 31.3.2016]
- Haapaniemi, P. 2013. Fenomenografinen analyysi. Fenomenografisen analyysin lähtökohdat ja esimerkki aineiston analyysistä sosiaalityön tutkimuksessa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön Pro gradu-tutkielma.
- Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatus. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi, 6–11.
- Jantunen, T. 1996. Esiopetuksen lapsilähtöisyys. Teoksessa T. Jantunen & P. Rönnerberg (toim.) Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Gummerus, 11–12.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> [luettu 2.2.2016]
- Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.) Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Tampere: Kopio-Niini, 18–35.
- Opetushallitus. 2015. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [luettu 22.5.2016]
- Opetushallitus. 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Helsinki. http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [luettu 22.5.2016]
- Stakes. 2015. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Jyväskylä: Gummerus. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1> [luettu 22.5.2016]
- Vartiainen, H. 2014. Design-suuntautunut pedagogiikka 2.1.2014. <http://www.slideshare.net/Henriikka/dop21> [luettu 31.3.2016]
- Vartiainen, H. 2015. Osallistavan oppimisen uudelleenmuotoilua. Teoksessa J. Julkunen (toim.) Porrassalmi VIII. Etelä-Savon kulttuurin vuosikirja 2015.